

Dějiny antisemitismu

Mgr. Kristýna Kuboňová

Problém terminologie

- „*judeofobie*“ – v souvislosti s ranými fázemi vývoje židovského náboženství (v kontextu židovsko-egyptských vztahů – Elefantiné 5. stol. př.n.l., Alexandrie 1.stol. n.l.)
- „*antijudaismus*“ – protižidovské nepokoje v období středověku a raného novověku (zvláště ze strany křesťanského obyvatelstva)
- „*antisemitismus*“ – od 2. poloviny 19. století; Wilhelm Marr: *Cesta k vítězství germánství nad židovstvím* (1879) – nenávisť k Židům jako příslušníkům semitské rasy.

Historický nástin

- příčiny a projevy antisemitismu se v průběhu dějin postupně vyvíjely a proměňovaly
- vytvářely se určité vzorce vnímání a nahlížení na židovskou komunitu, některé stereotypy a předsudky přetrvávají doposud
- antisemitismus se projevoval otevřeně i skrytě, byl namířen jak proti jednotlivcům, tak i proti židovskému národu či židovstvu obecně (např. představa organizovaného židovského spiknutí)

- zdroje protižidovské nenávisti byly různé: odlišný charakter židovského náboženství, život v uzavřené komunitě s vlastními zvyky a tradicemi, exkluzivita, odmítání adaptace či asimilace
- ve středověku se šířily představy podporující protižidovské smýšlení: Židé jako vrahové Ježíše Krista, lichváři a vykořisťovatelé lidu, cizopasníci na lidském neštěstí, traviči studní během epidemií moru, vyznavači „škodlivé“ víry, šířitelé nemravnosti a alkoholismu

- protižidovské dekrety a nařízení:
 - 1) r. 131 Edikt milánský (zákaz konverze k judaismu pod trestem smrti)
 - 2) r. 534 Justiniánův kodex (zhoršení právního postavení Židů ve východořímské říši)
 - 3) r. 1179 3. lateránský koncil (segregace Židů, zvláštní legislativa, zákaz křesťanům sloužit u Židů, zákaz nošení zbraně, pozbytí právní ochrany ad.)
 - 4) r. 1215 4. lateránský koncil (povolení vlastnit domy a pozemky – odvod desátku církvi; nařízení o zvláštním oděvu, barvě

oděvu či jiným způsobu označení – hvězda, kruh, čtverec, klobouk, plášť; zákaz návratu konvertitů k původní víře; vyloučení Židů z veřejných úřadů)

5) r. 1335 synoda v Salamance (zákaz bydlet v blízkosti kostela)

6) r. 1555 bula papeže Pavla VI. *Cum nimis absurdum* (zákaz vlastnictví majetku)

6) r. 1725/26 Translokační reskript (stanovení vzdálenosti židovských domů od kostelů a tras církevních procesí)

7) r. 1726 Familiantský zákon (omezení počtu židovských rodin na území Čech a Moravy)

Vznik ghett

- oddělená židovská sídliště se spontánně vytvářela již ve starověku (usnadnění vykonávání náboženských obřadů, dodržování tradic a zvyků, zajištění bezpečnosti a linearity židovských rodů, usnadnění obchodu)
- pojem „ghetto“ se objevuje v 16. století v Benátkách (r. 1516 vypovězení Židů z města a jejich usazení na jednom z ostrovů, kde dříve stály slévárny – *Ghetto Nuovo*)
- r. 1555 bula papeže Pavla VI. *Cum nimis absurdum* (založení ghetta v Římě)

- do poloviny 17. století byla založena další ghetta ve všech centrálních oblastech Apeninského poloostrova (kromě Livorna)
- k postupnému rušení a zanikání ghett dochází v době osvícenství a židovské emancipace na základě ediktů a výnosů místních panovníků
- ve Francii zánik ghett v době Velké francouzské revoluce, v Habsburské monarchii otevření ghett za vlády Josefa II. a jejich úplné zrušení po roce 1848

Antisemitismus v českých zemích

- počátky antisemitismu souvisí s příchodem židovských obyvatel do českých zemí na přelomu 10. a 11. století z Východu
- původně Židé požívali stejných práv jako jiní cizinci žijící v českých zemích
- privilegium krále Přemysla Otakara II. Židům zajišťovalo ochranu ze strany panovníka, ale činilo z nich královský majetek
- ekonomická prosperita Židů posilovala napětí a diskriminaci při obchodování s nežidy

- pod vlivem zhoršení situace v Německu vlna pronásledování a pogromů i v českých zemích – r. 1337 Čáslav, Jindřichův Hradec, r. 1338 Třebíč, Znojmo
- největší pogrom r. 1389 v Praze – obvinění Židů ze znesvěcení velikonočních hostií
- 1454-1506 vlna vypovídání Židů z královských měst – stěhování do menších měst a vesnic
- r. 1541 Židé dekretem Ferdinanda I. Habsburského vyhnáni z českého království (zrušeno až 1567 císařem Maxmiliánem II.)

- za vlády Maxmiliána II. a Rudolfa II. potvrzení privilegií udělených Židům předešlými panovníky a vydání zákazu vyhnanství Židů
- díky právní stabilitě značná ekonomická prosperita a rozvoj kultury a vzdělanosti Židů
- v době pobělohorské zhoršování podmínek českých Židů, příchod Židů z Polska, Litvy, Běloruska a Ukrajiny – narůstání napětí
- r. 1725/26 Familiantský zákon Karla VI.
- r. 1744 vypovídací dekret Marie Terezie – obvinění Židů ze spolupráce s nepřáteli monarchie

- r. 1748 povolení návratu Židů do Čech po odvodu tzv. toleranční daně
- r. 1762 zavedení zvláštního označení Židů
- r. 1781 vydání tolerančních patentů Josefem II. - otevření ghett ve dne, povolení investic a zakládání podniků, možnost obdělávání půdy a studia na VŠ, povinnost zakládat školy
- v 1. polovině 19. století rozvoj židovské emancipace a asimilace do společnosti – původně proněmecká asimilace (hospodářská elita, podpora vlády), po r. 1867 převládnutí asimilace k českému národu

- proněmecké smýšlení Židů považováno v době sílícího nacionalismu za zradu, za snahu o poněmčení českého národa
- k vyhrocování vztahů přispívá i otevření ghett, hospodářský a průmyslový rozvoj (obchodníci, finančníci, bankéři), politická angažovanost Židů, prohlubující se sociální nerovnost
- vznik antisemitsky orientovaných politických stran a radikalizace stran nacionalistických – výzvy k hospodářskému bojkotu Židů i Němců, nepokoje po pádu Badeniho vlády r. 1897 na základě nesouhlasu s jazykovými nařízeními

- vrcholem antisemitismu v českých zemích tzv. Hilsnerova aféra – obvinění židovského mladíka z rituální vraždy křesťanské dívky v době křesťanských Velikonoc r. 1899
- v 1. polovině 20. století přerod antisemitismu národnostního v antisemitismus rasový – Židé vnímáni jako cizí, nepřátelské (poněmčující) etnikum, obviňováni z mravního úpadku české společnosti, šíření pohlavních chorob a ateismu
- po 2. světové válce antisemitismus ze strany komunistického režimu – procesy v 50. letech
- dnes neonacismus, antisionismus, rasismus

Děkuji za pozornost :o)